

## **СТАНОВИЩЕ**

**на доц. д-р Магдалена Маринова Легкоступ**

относно дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”

по професионално направление 2.4. „Религия и теология“,

научна специалност „Пастирско богословие – Пастирска психология“

към Софийски университет „Св. Климент Охридски”,

Богословски факултет, катедра „Практическо богословие”

**Тема: Душегрижие и пастирска психологична помощ в духовно-нравственото формиране на личността (базисни принципи, подходи, форми на реализация)**

**Автор: Паулина Иванова Тодорова**

### **1. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАНТА.**

Образователната подготовка и научно творчество на Паулина Иванова Тодорова кореспондират с тематичната област на разработката. Други аргументи за теоретичната и практическа подготвеност на автора представляват допълнителната квалификация, участието в проекти, научни форуми и преподавателска дейност.

### **2. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА.**

Научно-изследователската и практическа дейност на докторантката в пълна степен покриват нейните ангажименти по цялостните характеристики на дисертационната процедура. Реализираното изследване е резултат от сериозни творчески търсения и аналитична последователност. По отношение на дисертационната процедура няма допуснати нарушения на нормативните изисквания.

### **3. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА И АВТОРЕФЕРАТА.**

Темата на дисертационния труд е с прогресираща актуалност. Проблемът за душегрижието и пастирската психологична помощ в духовно-нравственото формиране на личността като специфичен проблем на Пастирската психология е слабо застъпен или фрагментарно дискутиран. Като отговор на този дефицит в българското пастирско богословие и църковна практика авторката убедително представя основанията си за избор на визираната изследователска територия. Представената дисертация е сериозна заявка за творчески търсения в „белите полета“ на изследователския интерес.

Изследването се състои от предговор, въведение, четири глави, заключение, приложения и списък на ползваната литература (извори, справочници, статии, студии и монографии). Общият обем е 401 страници, като в интерес на работата би било тяхното редуциране в по-компактен вид. Използвани са общо 449 литературни източници, от които 244 на кирилица и 157 на латиница. Към дисертацията има приложения и анкета по изследователски проблем: „*Себеразкриване в диалог и разговор*”.

Предговорът представя мотивацията на докторантката за избор на темата и интердисциплинарния характер на изследването, което отразява различни богословски, психологични, феноменологични и еклезиологични измерения на разглежданата проблематика в контекста на научната парадигма на съвременното богословие.

Във въведението авторката систематизира основанията, очертаващи актуалността на проблема и визира неговите измерения от гледни точки, фокусиращи различни научно-практически аспекти, като демонстрира отлично познаване на научно-теоретичните трудове и разработки по проблематиката на дисертационното изследване.

С цел да бъде аргументирана необходимостта от научен подход към проблемите на пастирската психология и душегрижие специално място е отделено на релацията богословие – психология, като същевременно е поставен акцент върху моделите на съотношението „психология – религия“. Прецизиран е научният апарат и са представени общопсихологичните, интердисциплинарни и пастирско-богословски методи на изследването. Коректно са дефинирани целта и задачите на дисертационния проект. Не е посочена хипотеза на изследването, макар да се разчитат в текста предположенията на дисертанта и тезата, която се стреми да потвърди, както и формулираната хипотеза на анкетата, приложена към дисертационния труд. Необходимо е и *прецизиране на обекта и разкриване на предмета на изследването*, като се има предвид, че обектът на познанието може да бъде предмет на различни изследвания, а предметът е това което се търси или установява в научното изследване, т.е. включва само тези елементи, връзки, отношения и взаимодействия на обекта, които ще се проучват.

В основния текст на дисертацията се изследват библейските и светоотечески основания на душегрижието и психологичната помощ, като се откроява изводът за тяхната приложимост в съвременното душепастirstво и психологическа практика. Личността и духовността са изведени като ключови категории в методологията на пастирската психология и душегрижие. В рамките на православния антропологичен подход и в контекста на основната християнска добродетел – любовта – се представя спецификата на религиозно-нравствената проекция на пастирско-психологичната помощ и ръководство.

Последователно е разгледан статуса на проблема за общото и специално душегрижие, като са изведени принципите и формите на тяхната реализация. В антропологично-психологичен дискурс са описани и анализирани Св. тайнства и богослужбения живот на Църквата като принципна основа на пастирското душегрижие. Разработена е метафората за „Пътят към Емаус“ (Лука 24:13–32) като евангелски първообраз на душегрижие и психологично придружаване.

Специално място е отделено на духовно ориентирания диалог. Изведени са някои особености и специфики, които определят неговата същност. Прецизиран е и понятийно-категориалният му апарат. Изследвана и адаптирана е концепцията за диалога на Тамара А. Флоренска като духовно общение и душегрижие. На тази база са изведени особеностите на психологичната консултация, помощ и събеседване и възможностите за превръщането им във форми на сътрудничество и взаимодействие.

Логично и последователно са разгледани душегрижието и психологична помощ в дейността на свещенослужителя и психотерапевта. Направена е сполучлива диференциация в тяхната професионална специфика и области на компетентност, комплементарност и взаимодействие. Изведени са основните практически значими критерии на взаимоотношението „пастирско душегрижие–психотерапия“, като са открити специфичните изисквания към психолога и психотерапевта и съответните критерии за свещенослужителя.

**В заключението** намират място основните идеи и изводи от дисертационния труд.

Дисертационната разработка се отличава с оригиналност и иновативност. Изследването е проведено е чрез валидни методи за събиране на информация.

Използваният език е добре прецизиран и четивен. Текстът прави добро впечатление и с граматическата си коректност. Авторефератът е разработен в обем от 44 страници и отразява основните компоненти от дисертацията в тяхната логическа последователност.

**4. НАУЧНИ ПРИНОСИ.** Оценявам приносните моменти в три насоки:

- **Новост за науката:** 1) Извършено е сравнително ново по рода си научно изследване, разкриващо възможностите на душегрижието и пастирската психологична помощ в духовно-нравственото формиране на личността. 2) Чрез сполучлив интегриран теолого-психологически подход са аргументирани базисните принципи, подходи и форми на реализация на пастирското душегрижие. 3) Научно обосновано са разграничени областите на компетентност, комплементарност и взаимодействие между душегрижие и психологична помощ в дейността на свещенослужителя, психолога и психотерапевта. 4) Демонстриран е авторски психологичен подход при разработената метафора за „Пътят към Емаус” (Лука 24:13–32), оригинално интерпретирана като евангелски първообраз на душегрижие и психологично придружаване при използването на библейска екзегеза и катехеза с крайна цел – евхаристийното общение.

- **Обогатяване на съществуващите знания:** 1) Осъществено е прецизно позициониране на пастирската психология и душегрижието в съществуващите модели на отношението „психология – религия”; 2) Систематизирани са методологичните основи на пастирската психология и душегрижието, като са очертани интердисциплинарните им граници и евристичен потенциал в научно-теоретичен и практико-приложен план; 3) В съпоставителен план е анализиран проблемът за етическите критерии в дейността на свещенослужителя, психолога и психотерапевта.

- **Приложимост в практиката:** 1) Централният проблем за специализираната грижа и психологичната помощ при душегрижието е разрешен в православен антропологично-психологичен план не само като вид *терапия*, но и като духовно ръководство. 2) Аргументирано е посочена пастирската мистагогия като отправен пункт за мисия и душегрижие. 3) Обоснована е взаимовръзката между духовно ориентирания диалог, екзистенциалния диалог и психологичната консултация като помощни, допълнително обогатяващи опции в теорията и практиката на душегрижието и пастирската психологична помощ и са разкрити възможности за пренос и адаптация на техни елементи в съвременната Пастирска психология и душегрижие.

**5. ПУБЛИКАЦИИТЕ И УЧАСТИЯТА НА ДИСЕРТАНТКАТА В НАУЧНИ ФОРУМИ** съответстват на количествените изисквания за придобиване на научната степен „доктор на науките“. Те намират адекватна включеност в разработката и са допълнителен аргумент, потвърждаващ нейната компетентност.

## **6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.**

Като имам предвид теоретичните приноси и практико-приложната стойност на дисертационния труд, считам, че разработката съответства на стандарта, покрива необходимите и достатъчните законови изисквания, и препоръчвам на научното жури да гласува за присъждане на образователната и научна степен „доктор на науките“.

17. 08. 2015 г.  
гр. В. Търново

Автор на становището: /П/  
(доц. д-р Магдалена Маринова Легкоступ)